

Tvarumas, darnumas, tausumas ir kiti angl. *sustainability* atitikmenys Europos Sąjungos institucijų dokumentuose

ROBERTAS STUNŽINAS

Lietuvių kalbos institutas

ESMINIAI ŽODŽIAI: terminai, Europos Sąjungos institucijų dokumentai, darnus vystymasis, tvarumas, darnumas, darna, aplinkos apsauga

1 1992 metais pasaulio viršūnių susitikime Rio de Žaneire buvo suformuluotos pagrindinės *darnaus vystymosi* nuostatos. *Darnus vystymasis* įteisintas kaip pagrindinė ilgalaikė visuomenės vystymosi ideologija, kurios koncepcijos pagrindą sudaro trys komponentai – ekonominis, socialinis vystymasis ir aplinkos apsauga. Ši ideologija suprantama kaip ekonominių, socialinių ir aplinkos apsaugos tikslų kompromisas, sudarantis galimybes pasiekti visuotinę gerovę dabartinei ir ateinančioms kartoms, neperžengiant leistinų poveikio aplinkai ribų (plačiau žr. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo, *Valstybės žinios*, 2003). Su šiuo reiškiniu (angl. *sustainable development*) glaudžiai susiję šios ideologijos principus ir įvairių valstybės veiklos sričių ypatybes žymintys terminai *tvarumas, darnumas, darna, tausumas*. Visi šie terminai yra vieno angliško termino *sustainability* atitikmenys. Straipsnyje raiškos, reikšmių ir vartojimo aspektais nagrinėjami angliško termino *sustainability* atitikmenys į lietuvių kalbą verčiamuose Europos Sąjungos institucijų dokumentuose. Darbo tikslas – nustatyti, kokiais leksiniais vienetais angliškas terminas verčiamas, kokiomis reikšmėmis lietuviški atitikmenys yra vartojami, koks yra jų tarpusavio santykis, kokios priežastys galėjo lemti atitikmenų įvairovę.

ES institucijų dokumentuose angl. *sustainability* dažniausiai įvardijamos su *darnaus vystymosi* ideologijos principais susijusios valstybės ar valstybių sąjungos įvairių veiklos sričių, ūkio šakų ir įvairių dalykų ypatybės. Išnag-

rinėjus per 450¹ terminų pavartojimo atvejų pastebėta, kad terminai vartojami kalbant apie šiuos dalykus: **valstybes, sąjungas**: *EU's prosperity and sustainability – Europos Sąjungos tvarumas* (52012AR2255); **valstybių veiklos sritis, ūkio šakas** (ekonomika, gamyba, žemės ūkis, transportas, turizmas, žuvininkystė, švietimas, socialinis aprūpinimas, energetika, statyba), pvz.: *sustainability of aviation – aviacijos tvarumas* (52008DC0389), *agricultural sustainability – žemės ūkio tvarumas* (52012AE1405), *sustainability of pension systems – pensijų sistemų tvarumas* (52011IP0058), *sustainability of transport – transporto tvarumas* (52013DC0940), *sustainability of production of goods and services – prekių gamybos ir paslaugų tvarumas* (52010IP0299), *sustainability of tourism – tausasis turizmas* (52010DC0352); **procesus, daiktus**, pvz.: *sustainability of building works – statybos darbų tvarumas* (52013DC0196), *sustainability of products – produktų tvarumas* (52014DC0335).

1. ATITIKMENŲ RAIŠKA

Iš analizuojamų šaltinių matyti, kad kalbamasis terminas verčiamas ke-liolika atitikmenų, iš kurių dažniausiai vartojami yra daiktavardžiai *tvarumas, darnumas, darna, tausumas*. Neretai šie atitikmenys vartojami su priklausomaisiais dėmenimis ir įeina į sudėtinių terminų sudėtį, pvz.: *ener-gijos gamybos tvarumas* (52010IP0299), *miesto darnumas* (52013IR7987), *socialinė darna* (52009DC0400), *biologinis tausumas* (52013DC0085). Taip pat terminas verčiamas paminėtų atitikmenų transformomis – būdvardžiais *tvarus, darnus, tausus*, pvz.: „Svarbu užtikrinti skaidrumą, susijusį su pro-duktų ir paslaugų ekologiškumu, jei norime skatinti t v a r i a ū įmonių veik-lą ir t v a r i u s vartotojų įpročius [“move towards more sustainability”]“ (52012AE1051). Vertimo teorijoje kalbos dalies pakeitimas³ laikoma trans-formacija, kuria originalo kalbos žodžio semantinis turinys yra perteikia-mas kitai kalbos daliai priskiriamu vertimo kalbos žodžiu (plačiau žr. Pažūsis 2014: 365). Kiti, rečiau vartojami *sustainability* atitikmenys, yra *tvarumo, darnumo* sinonimai: vienažodžiai kitos kalbos kilmės šaknį arba kitas lietuviškas šaknis turintys atitikmenys, darybos formantų skirtybių

¹ Išnagrinėta per 100 ES institucijų dokumentų bazėje „Eur lex“ (eur-lex.europa.eu) paskelbtų dokumentų.

² Skliaustuose pateikiami terminai ir su jais susiję žodžiai anglų kalba.

³ Sakinio dalies pasikeitimas lemia visos sakinio struktūros pasikeitimą. Plačiau sakinio struktūros pasikeitimai nenagrinėjami.

turintys atitikmenys, artimos reikšmės žodžiai ar jų junginiai, pvz.: *subalansuotumas* (plg. *darnumas, darna*), *ilgaamžiškumas* (plg. *tvarus 2.* „pastovus, nekintamas“; 4. „ilgai trunkantis, nepraeinantis“ (LKŽe)), *patvarumas, ilgas naudojimas* (plg. *tvarus* „pastovus, nekintamas“ (LKŽe)), *tvaresnis, tvarumo užtikrinimas*, pvz.: „<...> ilgalaikis privalomojo pensijų kaupimo sistemų subalansuotumas [“the long-term sustainability”] priklauso ne tik nuo demografinių tendencijų <...>“ (52010IP0190); „<...> kadangi strategijoje „Europa 2020“ nustatytas 75 proc. užimtumo tikslas turi padėti užtikrinti pensijų sistemų ilgaaamžiškumą [“sustainability of pension systems”] <...>“ (52011IP0058); „<...> ragina valstybes nares siekti pažangos <...> ir sukurti integruotą papildomų pensijų fondų investicijų vidaus rinką, kad taupytojams būtų suteikiama daugiau galimybių ir alternatyvų bei sudaromos sąlygos gauti didžiausią pelną iš savo investicijų, tuo pačiu turėdamas omenyje didžiulę tokios sistemos reikšmę Europos rinkų integracijai ir užtikrinant jų veiksmingumą ir likvidumą bei augančią jų svarbą socialinės apsaugos sistemų patvarumui [“sustainability of social security systems”] atsižvelgiant į tai, kad ES gyventojai senėja <...>“ (C2006/045E/02); „Kooperatyvų ilgalaikis tikslas – siekti ekonominės ir socialinės sąnaudų [“economic and social sustainability”] suteikiant žmonėms daugiau galimybių, numatant permainas ir optimizuojant išteklių naudojimą. Jų pelnas naudojamas ne atlygiui už kapitalą kuo labiau didinti, o naudai skirstyti nukreipiant ją tvarioms investicijoms“ (52012IE1049); „Informavimas apie privalomus šiuo metu produktams, kuriais dalijamasi, taikomus teisinės sistemos aspektus (perdirbimas, pakartotinis panaudojimas, atnaujinimas ir ilgas naudojimas) [“recycling, re-use, upgrading and sustainability”]“ (52013IE2788); „Vis dėlto tam tikrose šalyse ir produktų rinkose tvarumo užtikrinimo ženklavimas [“sustainability labelling”] dingsta iš šios rinkos dalies“ (52010AE0108).

Terminai *tvarumas, patvarumas* laikytini darybiniais sinonimais, t. y. tos pačios darybos kategorijos dariniais, turinčiais tą pačią šaknį ir besiskiriančiais darybos formantais (plačiau apie darybinių sinonimų sampratą žr. Vaskelienė, Kučinskienė 2012: 153). Tokią pat reikšmę, kaip ir būdvardis *tvarus*, turi atitinkmuo *tvaresnis*, pvz.: „<...> visos švietimo bendruomenės įsipareigojimu siekti, kad mokyklos ir jų aplinka būtų ekologiškesnės ir tvaresnės [“enhance the environmental and sustainability quality of schools”] <...>“ (52007AR0127). Šiuo atveju atitiktams *tvaresnis* var-

tojimas susijęs su pakeista viso sakinio struktūra. Dar tokiais atvejais galima skirti gramatinę laipsnio formų sinonimiją, kai reikšme suartėja ir tam tikromis aplinkybėmis viena kitą gali pakeisti laipsnio formos (plačiau apie tokius sinonimijos atvejus žr. Pikčilingis 1969: 39). Be to, angl. *sustainability* verčiamas dalyviu – *priimtinus*, pvz.: „Taip turėjo būti užtikrinta, kad konkurso laimėtojas tieks „tvarius“ produktus, tausojančius aplinką ir priimtinus socialiniu požiūriu [“characterised in particular by their environmental and social sustainability”]“ (62010CC0368).

Matyti, kad vyraujantys angl. *sustainability* atitikmenys *tvarumas*, *darnumas*, *darna* ir *tausumas* ir jų transformos *tvarus*, *darnus*, *tausus* dažnai vartojami kalbant apie tuos pačius dalykus. Pavyzdžiui, ***tvarumas***, ***tvarus***, ***tvaresnis*** vartojami kalbant apie įvairias valstybės veiklos sritis ir jų reiškinius: politiką (politines bendrijas, strategijas), ekonomiką (finansus, rinką, pirkimus, skolinimą, įmones), socialinę politiką (pensijų sistemą), energetiką (energijos tiekimą, kurą), aplinkos politiką, ekologiją (kaimo vietoves, žuvų išteklius), transportą (aviaciją), žemės ūkį, žuvininkystę (laivyną), turizmą, gamybą, statybą, miestus, pvz.: „<...> pagrindiniai ES tvarumo strategijos principai [“EU sustainability strategy”] yra ekonomikos, socialinių ir aplinkos klausimų integravimas, socialinio dialogo intensyvinimas, socialinės įmonių atsakomybės stiprinimas, atsargumo principas ir principas „moka teršėjas“ <...>“ (52010IP0299); „<...> mano, kad viešųjų finansų tvarumas [“sustainability of public finances”] iš esmės priklauso nuo gebėjimo didinti užimtumą, siekiant spręsti demografines ir su biudžetu susijusias problemas, ypač atkreipiant dėmesį į pensijų sistemos tvarumą <...>“ (52010IP0190); „<...> todėl džiaugiasi, kad Europos Sąjunga nustatė Sąjungoje pagaminto biokuro ir importuoto biokuro tvarumo kriterijus [“sustainability criteria for imported agrifuels”] <...>“ (52010IP0445); „Pakrančių ir jūrų turizmo tvarumas [“sustainability of coastal and maritime tourism”] turi būti grindžiamas visiška pagarba aplinkai, sausumos ir jūrų vietoves laikant tarpusavyje susijusiomis“ (52014AE2242); „Europos Komisijos baltosios knygos dėl transporto politikos laikotarpio vidurio apžvalgoje teigiama, kad inovacijos bus esminis tvaresnio (t. y. saugesnio, ekonomiškai veiksmingesnio, švaresnio ir darnesnio) kelių transporto [“road transport sustainability”] užtikrinimo veiksnys <...>“ (52009AE0872).

Terminai ***darnumas***, ***darna*** ir ***darnus*** vartojami tekstuose apie aplinkos politiką, ekonomikos, energetikos, bendruosius politikos dalykus, socialinę

politiką, turizmą, transportą, žemės ūkį, žuvininkystę, miestus, pvz.: „Per dabartinę ekonomikos ir finansų krizę paaiškėjo, kad dar na labai svarbi mūsų finansų sistemoms ir visai ekonomikai [“sustainability is also a key factor for our financial systems”]“ (52009DC0400); „Ši tikslą papildo į atsinaujančių išteklių energijos direktyvą <...> ir kuro kokybės direktyvą <...> įtraukti privalomi biokuro dar nos kriterijai [“sustainability criteria for biofuels”] <...>“ (52009DC0400); „Kuriant ES transporto politiką, labai svarbu atsižvelgti į visus dar nos aspektus [“all aspects of sustainability”] (kaip antai emisijos, triukšmas, žemės prieinamumas ir biologinė įvairovė) <...>“ (52009DC0400); „Sukūrus bendrą Europos transporto erdvę, piliečiams ir kroviniams būtų lengviau judėti, būtų sumažintos išlaidos ir padidintas Europos transporto dar numas [“enhance the sustainability of European transport”]“ (52011DC0144); „Pagal ES rekomendacinius kriterijus, kurie remtųsi Europos tvarių miestų orientacine sistema, būtų atlikta miesto dar numo analizė [“would be used to assess a town’s or city’s sustainability”] <...>“ (52013IR7987).

Tausumas, tausojimas ir tausūs dažniausiai vartojami įvardijant aplinkos politikos, energetikos ir žuvininkystės reiškinius, pvz.: „ES yra gyvybiškai svarbus tvirtas tarptautinis aplinkos valdymas. Geresnis valdymas turėtų padėti visoms vyriausybėms suvokti bei spręsti problemas ir teikti didesnę pirmenybę ta usumui [“increase the priority given to sustainability”]“ (52006DC0020); „Kartu Komisija pabrėžia, kad ateityje naudojant akmens anglį reikia ypač paisyti ta usumo tikslų [“sustainability objectives”] ir klimato kaitos politikos“ (52006DC0843); „Pagal programą dėmesys bus sutelkiamas į žuvininkystės ir jūrų valdymo stiprinimą, ypač tarpvalstybinius klausimus ir aplinkos priemonės, stiprinančias ta usų žuvininkystės ir jūrų išteklių naudojimą [“sustainability use of fisheries and marine resources”] bei koralinių rifų apsaugą ir pajūrio zonos valdymą“ (52006DC0020).

Angl. *sustainability* atitikmenims būdingas daugiareikšmiškumas ir sinonimiškumas – jie vartojami įvairių valstybės veiklos sričių ir reiškinių ypatybėms žymėti, kita vertus, tie patys dalykai žymimi ne vienu atitikmeniu. Tai galėjo lemti ne viena angliško termino reikšmė, tinkamo lietuviško atitikmens neturėjimas, susijusių terminų variantiškumas, įvardijamos sąvokos neskaidrumas arba skirtingų įvardijamųjų dalykų aspektų pabrėžimas. Terminu *sustainability* reikšmės priklauso nuo pamatinio būdvardžio *sustainable* reikšmių: 1. „galintis išlikti toks pat; išlaikantis ekologinį balansą ir

tausojantis gamtinius išteklius“; 2. „patvirtinamas ar įrodomas“ (ODE). Lietuviški atitikmenys žymi tik vieną kurį požymį, pvz.: *tvarumas*, *tvarus* – ilgalaikiškumą, pastovumą (*tvarus* – 1. „tvirtas, patvarus“; 2. „pastovus, nekintamas“; 3. „išsvermingas, atsparus“; 4. „ilgai trunkantis, nepraeinantis“ (LKŽe)), *darnumas*, *darna*, *darnus* – pusiausvyrą, dermę (*darnus* – „suderinęs, suderintas“ (DŽe)), *tausumas*, *tausus* – saugojimą, tausojimą (*tausus* – „taupus, tausojantis, neišlaidus“ (LKŽe)). Be to, angl. *sustainability* susijęs su terminu *sustainable development*, kurio atitikmenys – *darnus vystymasis*, *tvarus vystymasis*. *Darnaus (tvaraus) vystymosi* ideologiją sudaro trys komponentai – ekonominis, socialinis vystymasis ir aplinkos apsauga. Atitikmenų įvairovė gali priklausyti nuo pabrėžiamojo požymio. Tarpinstitucinėje ES terminų bazėje IATE rašoma, kad angl. *sustainable development* atitikmenys *darnus vystymasis* ir *tvarus vystymasis* yra nevienodos sąvokos: „Svarstant lietuviškus anglų kalbos termino „sustainable development“ atitikmenis išsiaiškinta, kad skirtinguose kontekstuose juo įvardijamos nelygiavertės sąvokos. Siūlomi lietuviški šio termino atitikmenys: *darnus vystymas(is)*, *tvarus vystymas(is)*. Rūšinis pažyminy *darnus* geriau tinka tada, kai siekiama pabrėžti, kad vystymasis yra suderintas, *tvarus* – kai kalbama apie patvarų, nenutrūkstamą vyksmą (pavyzdžiui, Sutarties dėl Konstitucijos Europai preambulėje pabrėžiamas *darnus* ir *tvarus vystymasis*).“

2. ATITIKMENŲ REIKŠMĖS

Toliau nagrinėjama, kokias reikšmes konkrečiose srityse turi angl. *sustainability* ir kokie lietuviški atitikmenys vartojami. Kalbant apie bendruosius **politikos** dalykus angliško termino reikšmė artima *sustainable development* reikšmei – nenutrūkstancio ekonominio augimo siekimas, derinimas su visuomenės interesais ir aplinkos tausojimas. Vartojamas lietuviškas atiktimuo – *darna*⁴, pvz.: „Darnus vystymasis yra Sutartyje įtvirtintas bendras ilgalaikis ES tikslas. 2006 m. patikslinta Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategija (ES TVŠ) – tai ilgalaikės darnos vizijos [“long-term vision of sustainability”], kurioje ekonomikos augimas, socialinė sanglauda ir aplinkos apsauga glaudžiai susiję ir vienas kitą papildo, pagrindas“ (52009DC0400).

⁴ Vartojimo kontekstas gali skirtis. Čia remiamasi surinktais pavyzdžiais. Analizuojami tik tie atvejai, kai reikšmė aiškėja iš teksto arba paaiškinta ES institucijų terminų bazėje. Nustatant reikšmes atsižvelgiama ir į artimų terminų reikšmes, t. y. kai tas pats sąvokos turinys įvardijamas būdvardžiu ir daiktavardžiu, pvz.: *aviation sustainability* – *sustainable aviation*.

Dokumentuose, kuriuose aptariami **transporto** politikos dalykai, angl. *sustainability* verčiamas šiais atitikmenimis: *tvarus*, *tvaresnis*, *tvarumas*, *darnumas*, pvz.: „Europos Komisijos baltosios knygos dėl transporto politikos laikotarpio vidurio apžvalgoje teigiama, kad inovacijos bus esminis *tvaresnio* [“road transport sustainability”] (t. y. saugesnio, ekonomiškai veiksmingesnio, švaresnio ir darnesnio) kelių transporto užtikrinimo veiksnys, pirmiausia dėl informacinių ir ryšių technologijų, būtent pažangiųjų transporto sistemų (PTS), taikymo“ (52009AE0872); „<...> *tvarumas* [“sustainability”], užtikrinamas sumažinant šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimą, kad klimato kaita ir tarša būtų kuo mažesnės, taip pat laikantis atitinkamų ES aplinkosaugos teisės aktų <...>“ (52010DC0212); „Būsimoje baltojoje knygoje dėl ateities transporto politikos bus pateikta įvairių transporto *darnumo* didinimo ir priklausomybės nuo naftos mažinimo priemonių. Į ją bus įtraukta iniciatyvų, kuriomis siekiama didinti transporto sistemos energijos vartojimo efektyvumą, taip pat remiamas netaršus judumas mieste, daugiarūšio transporto sprendimai, pažangus eismo valdymas ir visoms transporto priemonėms taikomi energijos vartojimo efektyvumo standartai, tinkami ekonominiai signalai ir tvaraus elgesio skatinimas“ (52010DC0639R(02)). Matyti, kad anglišku terminu žymimas panašus turinys – transporto sistemų ir ekonominių, socialinių ir aplinkos apsaugos poreikių dermė. Atitikmenų įvairovę galėjo lemti artimo termino *sustainable development* atitikmenų variavimas.

Į **aviacijos tvarumo** sąvokos turinį įeina ekonominis sektoriaus reguliavimas, keleivių saugumas, aplinkos tausojimas. Tai matyti iš artimą reikšmę turinčio termino *sustainable aviation*, pvz.: „Visapusiškuose oro susisiekimo susitarimuose su kaimyninėmis valstybėmis, didžiaisiais partneriais ir panašių nuostatų turinčiais partneriais turėtų būti svarstomas ir vieningas reguliavimas, sudarantis sąlygas sąžiningai konkurencijai ir aviacijos sektoriaus *tvarumui* [“sustainable aviation industry”], įskaitant esminius aspektus, kaip antai saugą, saugumą, aplinkosaugą ir ekonominį reguliavimą“ (52012AE1250(03)). Dokumentuose apie aviaciją angl. *sustainable* dažniausiai verčiamas *tvarumu*, pvz.: „Europos Parlamento pozicija, priimta per pirmąjį svarstymą 2009 m. kovo 25 d., siekiant priimti Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą <...>, kad būtų pagerintas Europos aviacijos sistemos veikimas ir *tvarumas* [“sustainability of the European aviation system”]“ (52009AP0169).

Aplinkos apsauga yra vienas iš pamatinių *darnaus vystymosi* koncepcijos komponentų, kurio tikslas – tausius gamtinių išteklių naudojimas ir aplinkos

tausojimas. Kai kalbama apie **aplinką**, terminu *sustainability* įvardijamas jos saugojimas. ES institucijų dokumentuose vartojami lietuviški atitikmenys – *tausojimas*, *tausumas*, pvz.: „Taip pat pritaria Komisijai, kad reikia taikyti integruotą metodą ir derinti vystymąsi ir aplinkos tausojimą [“sustainability of environment”] <...>“ (52011AR0086). Be to, angliškas terminas eina pagrindiniu sudėtinio termino *environmental sustainability*, kuris žymi *darnaus vystymosi* koncepcijos tikslą išlaikyti biologines sistemas („approach which ensures that biological systems remain diverse and productive through responsible and active management and use by humans over time“) (IATE), dėmeniu. Lietuviškas sudėtinio termino dėmens atitikmuo – *tvarumas*, pvz.: „Aplinkos tvarumas [“Environmental sustainability”] yra 7-asis Tūkstantmečio vystymosi tikslas; rūpinimasis aplinka ir tvari energija yra labai svarbūs siekiant daugelio TVT“ (52006DC0020).

Kai kalbama apie miestus, sąvoka *urban sustainability* žymimas miesto aplinkos tausojimas arba jo visuomenės dermė ekonominiu, aplinkos ir socialiniu požiūriais. Pirmuoju atveju vartojamas *tvarumas*, kitu – *darnus*, pvz.: „8 prioritetinis tikslas: didinti Sąjungos miestų tvarumą [“To enhance the sustainability of the Union’s cities”] <...> 91. | Daugeiui miestų kyla tos pačios pagrindinės aplinkos problemos, įskaitant oro kokybės problemas, didelį triukšmo lygį, transporto spūstis, išmetamąsias ŠESD, biologinės įvairovės nykimą, vandens trūkumą, potvynius ir audras, žaliųjų zonų mažėjimą, užterštas teritorijas, apleistas pramonines teritorijas ir netinkamą atliekų ir energijos valdymą. Tuo pačiu metu Sąjungos miestai – miestų tvarumo pavyzdys, jie dažnai pirmauja kuriant inovacinius aplinkos problemų sprendimus (81), įskaitant su strategija „Europa 2020“ susijusias efektyvaus išteklių naudojimo ir žaliosios ekonomikos iniciatyvas. Vis daugiau Europos miestų savo plėtros strategijose daug dėmesio skiria aplinkos darnumui“ (32013D1386); „Atsižvelgdamas į Rio+20 deklaraciją, Regionų komitetas mano, kad miestas yra darnus tuomet, kai propaguoja visuomenę, kuri yra ekonominiu, aplinkos ir socialiniu požiūriais tvari, daranti mažiausią poveikį aplinkai bei skatinanti naujas technologijas, darbo vietų kūrimą, gamtinio ir kultūros paveldo išsaugojimą ir užtikrina socialinę apsaugą. Be to, tai miestas, kuris suteikia vietos bendruomenei galimybę dalyvauti priimant sprendimus. <...> Regionų komitetas, kaip ES institucija, atstovaujanti ES regionams ir miestams, ir būdamas informaciniu centru daugeliui vietos tinklų, turi būti pagrindiniu šios valdymo sistemos elementu. Tai užtikrins, kad ES teisės aktai geriau atspindėtų miestų situaciją ir poreikius. Be to, miestams būtų suteikta

galimybė tapti atsakingais už darnaus miesto priemonių įgyvendinimą [“urban sustainability measures”]“ (52013IR7987).

Gamtinių išteklių naudojimo ir vartojimo tematika tiesiogiai susijusi su aplinkos tausojimu, saikingu vartojimu. Vartojami atitikmenys – *tausumas, tausojimas, tausus*, pvz.: „Žuvininkystė ir jūrų ištekliai. Pagal programą dėmesys bus sutelkiamas į žuvininkystės ir jūrų valdymo stiprinimą, ypač tarpvalstybinius klausimus ir aplinkos priemones, stiprinančias tausų žuvininkystės ir jūrų išteklių naudojimą [“sustainability use of fisheries and marine resources”] bei koralinių rifų apsaugą ir pajūrio zonos valdymą“ (52006DC0020). *Tvarumas* vartojamas, kai norima pabrėžti gamtinių išteklių ilgalaikiškumą, pvz.: „Remdamasi moksliniais duomenimis, WCPFC gali priimti sprendimus, skirtus konvencijos rajone tokiam toli migruojančių žuvų (įskaitant tunus ir tunams giminingas žuvis) populiacijų lygiui išlaikyti, kuriam esant būtų užtikrintas ilgalaikis tokių išteklių tvarumas [“long-term sustainability of such stocks”]“ (52009PC0483).

Aplinkos tausojimas ir išteklių ilgalaikiškumo tikslai pabrėžiami, kai kalbama apie **žuvininkystę**. Tokiais atvejais vartojami angl. *sustainability* atitikmenys – *tausumas, tvarumas*, pvz.: „<...> tam, kad būtų skatinama mažos apimties priekrantės žvejyba, valstybės narės, kurių mažos apimties priekrantės žvejybos segmentas yra svarbus, kartu su savo veiksmų programomis turėtų pateikti mažos apimties priekrantės žvejybos vystymo, konkurencingumo ir tausumo veiksmų planą [“action plans for the development, competitiveness and sustainability of small-scale coastal fishing”] <...>“ (32014R0508); „Planuose turėtų būti nustatyta griežta ir ilgalaikė valdymo sistema, kuria būtų užtikrintas žvejybos tvarumas [“ensuring the sustainability of fisheries”] ir didelis bei stabilus laimikis žuvininkystės pramonei, kartu atsižvelgiant į ekosistemomis grindžiamą žuvininkystės valdymo metodą ir tuo tikslu mažinant neigiamą žvejybos veiklos poveikį jūrų ekosistemai“ (52014DC0388).

Kai kalbama apie **žemės ūkį**, terminu *sustainability* žymimi įvairūs dalykai. Įvardijant žemės ūkio veiklos ir aplinkos dermę vartojamas *darnumas*, ilgalaikiškumą – *tvarumas*, pvz.: „Sąjunga pradėjo šias permainas remdamasi ilgalaikėmis integruotomis strategijomis, kurių tikslas – sustabdyti biologinės įvairovės nykimą (8), efektyviau naudoti išteklius (9) ir sparčiau pereiti prie saugios ir darnios mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos (10). Komisija, remdamasi iki šiol pasiektais laimėjimais, dar labiau integravo aplinkos klausimus ir tikslus į naujausias iniciatyvas, kurių

imtas kitose pagrindinėse politikos srityse, įskaitant energetiką (11) ir transportą (12), ir siekė padidinti Sąjungos žemės ūkio ir kaimo plėtros, žuvininkystės ir sanglaudos politikos reformų teigiamą poveikį aplinkai. Todėl kompleksinė parama yra itin svarbi padedant užtikrinti žemės ūkio būklės darnumą [“contributing to the sustainability of agriculture”], nes ją teikiant skatinama pažeidžiamų ekosistemų, pavyzdžiui, vandens telkinių, dirvožemio ir rūšių buveinių, apsauga“ (32013D1386).

„Žemės ūkio našumas ir tvarumas [“Agricultural productivity and sustainability”]

Per ateinančius du dešimtmečius maisto paklausa pasaulyje smarkiai išaugs. Šios partnerystės tikslas – skatinti išteklius taupantį, našų ir netaršų žemės ūkio sektorių, plėtojamą atsižvelgiant į pagrindinius gamtos išteklius (pavyzdžiui, dirvožemį ir vandenį), nuo kurių priklauso ūkininkavimas“ (52010DC0546).

Ekonomikos srityje anglišku terminu *sustainability* dažniausiai įvardijamas pajamų pastovumas. Tai rodo termino *sustainability of the government financial* reikšmė – „viešųjų finansų stabilumas vidutinės trukmės bei ilguoju laikotarpiu, pavyzdžiui, kai įplaukos didesnės nei išlaidos ir išvengiama pernelyg aukštos valstybės skolos“ (IATE). ES institucijų dokumentuose tokia ypatybė žymima *tvarumu*, pvz.: „Europos Parlamento rezoliucija dėl ilgalaikio viešųjų finansų tvarumo [“sustainability of public finances”] atsigauant ekonomikai <...>“ (52010IP0190). Tokie patys sąvokos požymiai žymimi kalbant ir apie valstybės skolą, plg.: „Debt sustainability – the ability of a debtor country to service its debt on a continuing basis and not go into default (skolos tvarumas – skolininkės šalies gebėjimas išlaikyti mokumą ir nebankrutuoti)“ (IATE). Tas pat pabrėžiama, kai kalbama apie skolinimą ir skolinimąsi, vartojami terminai – *tvarus skolinimas* ir *tvarus skolinimasis* (32014L0017). Pajamų *tvarumu* (52011DC0777, 52014DC0400) įvardijamas jų pastovumas.

Dokumentuose, kuriuose minimas **įmonių valdymas, verslo plėtojimas**, anglišku terminu gali būti žymimas augimas arba valdymo būdas laikantis *darnaus vystymosi* principų⁵. Abiem atvejais vartojamas *tvarumas*, pvz.: „Remiantis geriausiosios patirties pavyzdžiais atėjo laikas plačiau skleisti geriausiąją įmonių patirtį, susijusią su tvarumu, parengiant bendrąją

⁵ Toks verslo valdymo principas įvardijamas terminu *corporate sustainability* – „management of businesses in a way that considers the needs of the environment, the economy and society (verslo valdymas atsižvelgiant į aplinkos, ekonomikos ir visuomenės poreikius)“ (IATE).

konvenciją dėl įmonių atsakomybės už tvarumą [“corporate sustainability”] ir bendrąją atskaitomybės konvenciją, pagrįstą ISO26000 standartu“ (52011AE1386); „EESRK ragina Europos Komisiją ir kitas Europos institucijas aktyviai remti naują tarptautinių organizacijų valdymą, kuriuo norima sustiprinti šių organizacijų sąsajas ir padidinti jų veiksmingumą siekiant tvaraus vystymosi ir užtikrinant padorų darbą ir įmonių tvarumą“ (52010IE0462); „Savo pasiūlymuose Komisija teigia, kad „bendru šio pasiūlymo tikslu persvarstyti Akcininkų teisių direktyvą siekiama prisidėti prie ilgalaikio ES įmonių tvarumo [“long-term sustainability of EU companies”], sukurti akcininkams patrauklią aplinką ir didinti tarptautinį balsavimą, gerinant investavimo į akcinį kapitalą grandinės veiksmingumą, kad būtų paskatintas augimas, darbo vietų kūrimas ir ES konkurencingumas“, kartu su vykstančia finansų sektoriaus reforma“ (52014AE2817).

Kai kalbama apie **gamybą, produktus, paslaugas ir prekybą**, pabrėžiamas aplinkos tausojimas arba *darnaus vystymosi* principai – ekonominis vystymasis, socialinė gerovė ir aplinkos tausojimas. Aplinkos tausojimas pabrėžiamas, kai kalbama apie gamybą, lietuviškas atitikmuo – *tvarumas*, pvz.: „Tvarus vartojimas ir gamyba || Mažinti atliekų, jas pakartotinai panaudoti ir perdirbti Galimi elementai: prevencija, galimybės naudotis atliekų surinkimo sistemomis, atliekų perdirbimas ir sąvartynų mažinimas || Didinti išteklių naudojimo efektyvumą Galimi elementai: BVP ir žaliavų suvartojimo santykis, mažesnis anglies dvideginio intensyvumas, aplinkai nekenkiantys metodai || Sumažinti vartojimo sukeltą poveikį aplinkai <...> Padidinti bendrovių veiklos, produktų ir paslaugų tvarumą [“Improve sustainability performance of companies, products and services”] Galimi elementai: įmonių teikiamos tvarumo ataskaitos, tvarūs viešieji pirkimai, sertifikuotas ženklavimas, investicijos ekologiškuose sektoriuose <...>“ (52014DC0335). *Darnaus vystymosi* principai akcentuojami, kai kalbama apie prekių⁶, kurias gaminant laikomasi aplinkos tausojimo, ekonominio konkurencingumo ir socialinės gerovės principų, ženklus. Angl. *sustainability* atitikmuo – *tvarumas*, pvz.: „<...> imtis įstatymo galios neturinčių priemonių, pvz., naudoti „kaltės ir atsakomybės“ nustatymo mechanizmus, tvarumo ženklus [“sustainability labels”] arba įvairius diplomatinius veiksmus <...>“ (52011SC1575).

⁶ Atsižvelgta į termino *sustainability label* reikšmę – „ženklai, kuriais žymima daiktų grupė, kuriuos gaminant buvo tausojami gamtiniai ištekliai, oro kokybė, paisoma triukšmo, sveikatos ir saugumo, ekonominio konkurencingumo išsaugojimo ir užimtumo“ (IATE).

Dokumentuose, kuriuose rašoma apie **energijos išteklius**, terminu *sustainability* žymimas ilgalaikiškumas, aplinkos tausojimas. Vartojami lietuviški atitikmenys – *tvarumas, tausojantis naudojimas*, pvz.: „Siekiant maksimaliai pasinaudoti ES gamtos ištekliais, svarbiausias vaidmuo tenka technologijoms. Siekiant vis labiau sumažinti šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį, atsinaujinančių energijos išteklių poreikis nuolat didės, todėl yra svarbu greitai pasiekti pažangos atsinaujinančios energijos gamybos konkurencingumo, jos vartojimo efektyvumo ir *tvarumo* srityse [“energy security and sustainability priority”]“ (52008DC0781).

Energetikos infrastruktūros ir energijos tiekimo tvarumu įvardijamas tiekimo pastovumas, pvz.: „*Tvarumas* [“sustainability”] būtų užtikrintas prie tinklo prijungiant atsinaujinančius energijos šaltinius (Šiaurės regiono vėjo jėgainės) ir surenkant bei nukreipiant CO₂ į saugyklas, tačiau iš tikrųjų tai nesusiję su TEN-E tinklų tvarumu“ (52009AE1029); „Dėl papildomų priemonių tvariai infrastruktūrai užtikrinti: manoma, kad energetinį *tvarumą* [“energy sustainability”] gali užtikrinti atsinaujinančių energijos šaltinių tarpusavio jungtys, tačiau tai dar neįgyvendinta. Turi būti imtasi elektros tinklų modernizavimo sprendžiant tinklo nuostolių, dažnio, įtampos, valstybių narių kodų suderinimo problemas ir pagerinta dujų tinklų saugyklų talpa bei jų saugumas“ (52009AE1029). „*Tvarumas* [“Sustainability”] – glaudus bendradarbiavimas su tiekėjais“ (52012IP0238).

Dokumentuose apie **turizmo** politikos uždavinius terminu *sustainability* žymima ekonominio naudingumo, gyventojų socialinės gerovės, aplinkos ir kultūros saugojimo dėmė. Dažniausiai vartojami lietuviški atitikmenys – *darnumas, darnus*, pvz.:

„*Darnaus* Europos turizmo [“sustainability of European tourism”] tikslai ir uždaviniai

Tinkamas pagrindas šios darbotvarkės tikslams – ekonominės gerovės, socialinės lygybės ir sanglaudos bei aplinkos ir kultūros apsaugos – siekti yra galiojanti ES ekonominės, socialinės ir aplinkos politikos vystymo sistema, pagrįsta Partneryste ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui skatinti ir Darnaus vystymosi strategija“ (52007DC0621).

Tvarumas vartojamas, kai kalbama apie turizmo įmonių augimą, pvz.:

„2 straiptas Bendrieji tikslai

1. Programa bus prisidedama prie toliau nurodytų bendrųjų tikslų ypačingą dėmesį skiriant konkretiems Europos ir pasaulinio lygmens MVĮ poreikiams:

(a) didinti Sąjungos įmonių, įskaitant turizmo sektoriaus, konkurencingumą ir tvarumą [“sustainability of the Union’s enterprises”] <...>“ (52011PC0834R(01)).

Socialinės politikos srityje *sustainability* atitikmenimis gali būti įvardijami įvairūs dalykai. Pensijų *tvarumu* žymimas finansų pastovumas, ilgalaikiškumas, pvz.: „<...> laikosi nuomonės, kad dėl demografinės raidos ir siekiant užtikrinti pensijų tvarumą reikia, jog daugiau žmonių ilgesnį laiką dalyvautų darbo rinkoje, tačiau atkreipia dėmesį į tai, kad ilgėja gyvenimo trukmė ir kad geresnės profesinės sveikatos išlaikymas – ilgesnio darbingo gyvenimo prielaida“ (52011IP0058). Tas pats dalykas įvardijamas sinonimu *ilgaamžiškumas*, pvz.: „<...> kadangi strategijoje „Europa 2020“ nustatytas 75 proc. užimtumo tikslas turi padėti užtikrinti pensijų sistemų ilgaamžiškumą [“sustainability of pension systems”] <...>“ (52011IP0058). Be to, angl. *sustainability* eina daugiareikšmio sudėtinio termino *social sustainability* pagrindiniu dėmeniu. Šiuo terminu įvardijama sveika gyvensena bei socialinė apsauga, jo lietuviškas atitikmuo – *socialinis tvarumas*, pvz.: „Socialinis tvarumas [“Social sustainability”] reiškia, kad žmonės gali gyventi sveikai, o tiems, kurie to negali, uždirbti pajamas, garantuojant pakankamą socialinės apsaugos lygį“ (52006IE1142). Taip pat terminu *social sustainability* įvardijamas dabarties ir ateities kartų interesų derinimo principas. Ši reikšmė fiksuojama ES institucijų terminų bazėje: „bendruomenės gebėjimas plėtoti procesus ir struktūras, kurie ne tik tenkina dabarties narių poreikius, bet suteikia galimybes ateities kartoms išlaikyti sveiką bendruomenę“ (IATE). Anglišką terminą atitinka *socialinė darna*, pvz.: „Lisabonos strategija yra dinamiška strategija, kurioje ypatingas dėmesys skiriamas darnai (klimato kaita, energetika, finansinė ir socialinė darna) [“social sustainability”]“ (52009DC0400).

Deja, ne visais atvejais aiškus yra anglišku terminu žymimos sąvokos turinys. Kai kuriais atvejais kontekstas nepakankamas visiems požymiams nustatyti. Be to, neaišku, kas tiksliai įvardijama žmogaus *tvarumu*⁷, pvz.: „Tokia darbotvarkė turi būti pritaikyta prie mūsų globalaus ir tarpusavyje susijusio pasaulio, nes laikantis įprastinės veiklos scenarijaus nebeįmanoma užtikrinti žmogaus orumo, nešališkumo, lygybės ir tvarumo [“in terms of human dignity, equity, equality or sustainability”]“ (52014DC0335). Kadangi dokumente kalbama apie *darnaus vystymosi* komponentų tikslus, manytina, kad sąvokos turinį sudaro tai, kas susiję su šios ideologijos principais.

⁷ Kituose šaltiniuose terminu *human sustainability* vadinamas žmogaus kapitalo (sveikatos, švietimo, gebėjimų tobulinimo, lyderystės ir kapitalą užtikrinančių paslaugų prieinamumo) išlaikymas (Goodland 2002).

IŠVADOS

1. ES institucijų dokumentuose darnaus (tvaraus) vystymosi ideologijos principus žymintis angliškas terminas *sustainability* verčiamas keliolika lietuviškų atitikmenų.

2. Vyraujantys angliško termino atitikmenys – daiktavardžiai *tvarumas*, *darnumas*, *darna*, *tausumas*. Dažnai daiktavardžio semantinis turinys perteikiamas būdvardžiais *tvarus*, *darnus*, *tausus*. Kiti angl. *sustainability* atitikmenys yra dažniausiai pasitaikančių terminų sinonimai: kitos kalbos kilmės šaknį arba kitas lietuviškas šaknis turintys terminai, darybiniai, gramatiniai sinonimai, panašios reikšmės žodžiai ar jų junginiai.

3. Angl. *sustainable* atitikmenimis įvardijamas kuris nors *darnaus vystymosi* ideologijos principas (ekonominis, socialinis vystymasis ir aplinkos apsauga) arba jų visuma. Principų visuma dažniausiai įvardijama *tvarumu*, *tvariu*, gerokai rečiau – *darnumu*, *darna*, *darniu*. Neretai *tvarumas* vartojamas ilgalaikiškumui, pastovumui žymėti. *Tausumu* paprastai įvardijamas aplinkos tausojimo arba saikingo vartojimo principai. Skirtingais lietuviškais atitikmenimis gali būti pabrėžiami įvairūs tų pačių reiškinių požymiai.

4. Lietuviškų atitikmenų gausą galėjo lemti angliško termino daugia-reikšmiškumas, vieno visus reikšmės požymius žyminčio lietuviško atitikmens neturėjimas, įvardijamos sąvokos neskaidrumas, skirtingų reikšmės aspektų pabrėžimas, susijusio *sustainable development* lietuviškų atitikmenų *tvarus vystymasis* ir *darnus vystymasis* variavimas.

ŠALTINIAI⁸

- Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas dėl nacionalinės darnaus vystymosi strategijos patvirtinimo ir įgyvendinimo. – *Valstybės žinios*, 2003.
- 32013D1386 – 2013 m. lapkričio 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1386/2013/ES dėl bendrosios Sąjungos aplinkosaugos veiksmų programos iki 2020 m. „Gyventi gerai pagal mūsų planetos išgales“.
- 32014L0017 – 2014 m. vasario 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto, kuria iš dalies keičiamos direktyvos 2008/48/EB ir 2013/36/ES bei Reglamentas (ES) Nr. 1093/2010.
- 32014R0508 – 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 508/2014 dėl Europos jūrų reikalų ir žuvininkystės fondo ir kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EB) Nr. 2328/2003, (EB) Nr. 861/2006, (EB) Nr. 1198/2006 bei (EB) Nr. 791/2007 ir Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas Nr. 1255/2011.
- 52006DC0020 – Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Išorės veiksmai. Aplinkos ir tausaus gamtos išteklių, įskaitant energiją, valdymo teminė programa“.
- 52006DC0843 – Komisijos komunikatas Tarybai ir Europos Parlamentui „Tausi elektros energijos gamyba deginant iškastinį kurą: siekis užtikrinti beveik teršalų neišskiriančią gamybą deginant anglį po 2020 m.“

⁸ Šaltiniai pateikiami chronologiškai. Prieš raides einantys du skaitmenys rodo metų baigmenį. Pavyzdžiui, identifikacinio numerio 52006DC0020 ketvirtas ir penktas skaitmenys „06“ rodo, kad dokumentas parengtas 2006 m.

- 52006IE1142 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Darnaus vystymosi „Pramonės permainų varomosios jėgos“.
- 52007AR0127 – Regionų komiteto nuomonė „Švietimo ir didesnio informuotumo svarba skatinant tvarų vystymąsi“.
- 52007DC0621 – Komisijos komunikatas „Darnaus ir konkurencingo Europos turizmo darbotvarkė“.
- 52008DC0389 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui bei Regionų komitetui „Bendras Europos dangus II: darnesnis ir veiksmingesnis oro susisiekimas“.
- 52008DC0781 – Komisijos komunikatas Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Antroji Strateginė energetikos apžvalga. ES energijos tiekimo užtikrinimo ir solidarumo veiksmų planas“.
- 52009AE0872 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, kuria nustatomi kelių transportui ir jo sąsajoms su kitų rūšių transportu skirtų pažangiųjų transporto sistemų diegimo pagrindai.
- 52009AE1029 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl žaliosios knygos „Siekiant saugaus, tausojančio ir konkurencingo Europos energetikos tinklo“.
- 52009AP0169 – Europos aviacijos sistemos veikimas ir tvarumas. 2009 m. kovo 25 d. Europos Parlamento teisėkūros rezoliucija dėl pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 549/2004, (EB) Nr. 550/2004, (EB) Nr. 551/2004 ir (EB) Nr. 552/2004, kad būtų pagerintas Europos aviacijos sistemos veikimas ir tvarumas.
- 52009DC0400 – Komisijos Komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Darnaus vystymosi aspekto integravimas į ES politiką: 2009 m. Europos Sąjungos tvaraus vystymosi strategijos peržiūra“.
- 52009PC0483 – Tarybos sprendimo pasiūlymas dėl Bendrijos pozicijos, kurios turi būti laikomasi Vakarų ir vidurio Ramiojo vandenyno toli migruojančių žuvų išteklių apsaugos ir valdymo komisijoje, nustatymo.
- 52010AE0108 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui „Indėlis į tvarų vystymąsi. Sąžiningos prekybos ir su prekyba susijusių nevalstybinių tvarumo užtikrinimo programų vaidmuo“.
- 52010DC0212 – Komisijos darbinis dokumentas „Konsultacijos dėl transeuropinio transporto tinklo politikos ateities“.
- 52010DC0352 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Turistų lankomiausias žemynas – Europa. Nauja turizmo politika“.
- 52010DC0546 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Strategijos „Europa 2020“ pavyzdinė iniciatyva „Inovacijų sąjunga““.
- 52010DC0639R(02) – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Energetika 2020“. Konkurencingos, darnios ir saugios energetikos strategija“.
- 52010IE0462 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl naujo tarptautinių organizacijų valdymo.
- 52010IP0190 – Ilgalaikis viešųjų finansų tvarumas atsižauant ekonomikai 2010 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl ilgalaikio viešųjų finansų tvarumo atsižauant ekonomikai.
- 52010IP0299 – Darbo vietų potencialo plėtimas naujoje tvarioje ekonomikoje 2010 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl darbo vietų potencialo plėtimo naujoje tvarioje ekonomikoje.
- 52010IP0445 – Tarptautinės prekybos politika atsižvelgiant į klimato kaitos reikalavimus. 2010 m. lapkričio 25 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl tarptautinės prekybos politikos atsižvelgiant į klimato kaitos reikalavimus.
- 52011AE1386 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Rio+20“ : ekologiškos ekonomikos ir geresnio valdymo siekiai“.
- 52011AR0086 – Regionų komiteto nuomonė „Dunojaus regiono strategija“.
- 52011DC0144 – Baltoji knyga „Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviai išteklių naudojimui grindžiamos transporto sistemos kūrimas“.

- 52011DC0777 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2012 m. Komisijos darbo programa „Siekiant Europos atsinaujinimo“:
- 52011IP0058 – Adekvačios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos 2011 m. vasario 16 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl adekvačios, tvarios ir saugios Europos pensijų sistemos.
- 52011PC0834R(01) – Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo nustatoma 2014–2020 m. įmonių konkurencingumo ir mažųjų bei vidutinių įmonių programa.
- 52011SC1575 – Komisijos tarnybų darbinis dokumentas. Poveikio vertinimo santrauka.
- 52012AE1051 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl tvarių gamybos ir vartojimo būdų skatinimo ES.
- 52012AE1250(03) – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Pasirengimas spręsti būsimus ES išorės politikos aviacijos srityje uždavinius“:
- 52012AE1405 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui ir Tarybai dėl Europos žemės ūkio našumo ir tvarumo inovacijų partnerystės.
- 52012AR2255 – Regionų komiteto nuomonė „Stipresnė Europos pramonė ekonomikos augimui ir atsigavimui skatinti“:
- 52012IE1049 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl kooperatyvų ir restruktūrizavimo (nuomonė savo iniciatyva).
- 52012IP0238 – Bendradarbiavimas su užsienio partneriais energetikos politikos klausimais 2012 m. birželio 12 d. Europos Parlamento rezoliucija dėl bendradarbiavimo su užsienio partneriais energetikos politikos klausimais. Strateginis požiūris siekiant saugaus, tvaraus ir konkurencingo energijos tiekimo.
- 52013DC0085 – Komisijos ataskaita Europos Parlamentui ir Tarybai. „2011 m. valstybių narių pastangos pasiekti tvarią žvejybos pajėgumų ir žvejybos galimybių pusiausvyrą“:
- 52013DC0196 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Žaliųjų produktų bendrosios rinkos kūrimas. Informacijos apie produktų ir organizacijų aplinkosauginį veiksmingumą kokybės gerinimas“:
- 52013DC0940 – Komisijos komunikatas „Pagrindinio transporto tinklo kūrimas. Pagrindinio tinklo koridoriai ir Europos infrastruktūros tinklų priemonė“:
- 52013IE2788 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl „Bendradarbiavimu arba dalyvavimu grindžiamo vartojimo. Tvarumo modelis XXI amžiui“:
- 52013IR7987 – Regionų komiteto nuomonė „Septintoji bendroji aplinkosaugos veiksmų programa: dėmesys darniems miestams“:
- 52014AE2242 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo plėtojant pakrančių ir jūrų turizmą strategija“:
- 52014AE2817 – Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Pasiūlymo dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos, kuria iš dalies keičiamos Direktyvos 2007/36/EB nuostatos, susijusios su akcininkų ilgalaikio dalyvavimo skatinimu, ir Direktyvos 2013/34/ES nuostatos, susijusios su tam tikrais įmonės valdymo pareiškimo elementais.
- 52014DC0335 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Deramas gyvenimas visiems. Nuo vizijos prie kolektyvinių veiksmų“:
- 52014DC0388 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Konsultacijos dėl 2015 m. žvejybos galimybių pagal bendrą žuvininkystės politiką“:
- 52014DC0400 – Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „2014 m. Europos semestras. Konkretiems šalims skirtos rekomendacijos“:
- 62010CC0368 – Generalinės advokatės Kokott išvada, pateikta 2011 m. gruodžio 15 d. Europos Komisija prieš Nyderlandų Karalystę. Valstybės įsipareigojimų neįvykdymas – Direktyva 2004/18/EB – Viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarka – Viešasis karštųjų gėrimų automatų tiekimo, įrengimo ir aptarnavimo bei arbatos, kavos ir kitų sudedamųjų dalių pirkimas – 23 straipsnio 6 ir 8 dalys.
- C2006/045E/02 – Protokolas. 2005 m. balandžio 28 d., ketvirtadienis.
- IATE – Daugiakalbė Europos Sąjungos terminų bazė (<http://iate.europa.eu>).
- EUR-lex – Europos Sąjungos teisės aktų ir kitų viešų dokumentų bazė (<http://eur-lex.europa.eu/lt/index.htm>).

LITERATŪRA

- DŽe – *Dabartinės lietuvių kalbos žodynas*. 6-asis (3-iasis elektroninis) leidimas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- Goodland R. 2002: Sustainability: Human, Social, Economic and Environmental. – *Encyclopedia of Global Environmental Change*, John Wiley & Sons, Ltd.
- LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* (I–XX, 1941–2002), elektroninis variantas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005. – www.lkz.lt.
- ODE 2010: *Oxford Dictionary of English*. Third edition. Edited by A. Stevenson, Oxford: Oxford university press.
- Pažūsis L. 2014: *Kalba ir vertimas*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Pikčilingis J. 1969: *Leksinė ir gramatinė sinonimika*, Kaunas: Šviesa.
- Vaskelienė J., Kučinskienė R. 2012: Dabartinės lietuvių kalbos būdvardžių darybiniai sinonimai. – *Žmogus ir žodis*, 153–161.

TVARUMAS, DARNUMAS, TAUSUMAS AND OTHER EQUIVALENTS OF THE TERM SUSTAINABILITY IN THE DOCUMENTS OF EU INSTITUTIONS

Sustainable development is a long-term ideology of societal development that is based on three principles – economic development, social development and environmental protection. The term *sustainability* is closely related to this ideology. In this article Lithuanian equivalents of the term *sustainability* are analyzed according to form, meaning and usage. Analysis of more than 450 cases of the usage of the English term *sustainability* shows, that this term has several Lithuanian equivalents, of which the most common are the nouns *tvarumas*, *darnumas*, *darna*, *tausumas*.

Often semantic content of the noun *sustainability* is expressed by the adjectives *tvarus*, *darnus*, *tausus*. Other equivalents are synonyms of the most common terms: terms which have borrowed or other Lithuanian root, derivative and grammatical synonyms, words or their combinations with similar meanings. Equivalents denote any principle of the ideology of *sustainable development* (economic, social development and environmental protection) or the ideology itself. In most cases the entirety of principles is denoted by equivalents *tvarumas*, *tvarus*, less frequently – by *darnumas*, *darna*, *darnus*.

The equivalent *tvarumas* is often used to name durability, stability. The equivalent *tausumas* usually denotes principles of moderate consumption or care of environment. In some cases different Lithuanian equivalents are used to name different features of the same phenomena. The abundance of Lithuanian equivalents appeared due to polysemy of the English term, absence of one common Lithuanian term covering all characteristics of the meaning, unclearness of the concept, emphasis of the different aspects of the concept, variation of equivalents of the related term *sustainable development*.

Gauta 2015-07-01

Robertas Stunžinas
Lietuvių kalbos institutas
P. Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius
E. paštas robertasst@lki.lt